

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี:

ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภoprangku จังหวัดศรีสะเกษ*

A Judicial Public Mediation Model for People by Buddhist Peaceful Means:

Case Study of Sawai Sub-District, Prang Ku District, Sri Sa Ket Province

¹ธปภัค บุรณะสิงห์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Thapaphat Buranasing, Phramaha Hansa Dhammahaso and Phra Pramote Vadakovito

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand.

Corresponding Author. Email: roengbu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภoprangku จังหวัดศรีสะเกษ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชน ข้าราชการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 35 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน คือ กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 9 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น 2 คน 2) ข้าราชการ 4 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านกระบวนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากในพื้นที่และนำมาวิเคราะห์เนื้อหาโดยเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของ ตำบลสวาย อำเภoprangku จังหวัดศรีสะเกษ สามารถออกแบบมาเป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย (1) หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย การสมัครใจของทุกฝ่าย การผ่อนปรนให้แก่กัน การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคู่กรณี และการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ (2) ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ เปิดเวทีพูดคุยด้วยพระมหาวีร จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร สร้างทางเลือกโดยไม่มีอคติ และจบลงด้วยดีบนสามัคคีธรรม

คำสำคัญ: รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท; ภาคประชาชน; พุทธสันติวิธี

* Received March 11, 2020; Revised May 24, 2020; Accepted May 27, 2020

Abstract

This article of research aims to present a model of public mediation by Buddhist peaceful mean for case study of Sawai Sub-district Prang Ku district, Sri Sa Ket province. The model of qualitative research by the Key Informants are selected amount of 35 community leaders in Sa Wai Sub-District which includes 1) Community leaders comprising one Sub-district Headman, 9 Village Headmen, 13 Assistant Village Headmen, 2 communities' leaders 2) 4 government officials. 3) 7 specialist on conflict resolution The method applied in this research is the utilization of in-depth interviews developed and verified by specialists. Data collected from a field is analyzed into the research and elaborated in a form of descriptive writing.

The result of research was found that a judicial public mediation model by Buddhist by peaceful means in Sawai Sub-district Prang Ku district, Sri Sa Ket province can be used as a role model of Public mediation by Buddhist peaceful means which consists of the following key factors (1) Mediation principles consists of voluntariness of concerned parties, flexibility of each others, relationship restoration among parties, and case termination with satisfaction (2) Steps of public mediation by Buddhist peaceful mean consists of analyzing of problem following the Four Noble Truths, opening a dialogue following the Four Principles of Virtuous Existence, organizing a panel in a friendly manner, creating an alternative without bias, and ending with harmony.

Keywords: A Judicial Public Mediation Model; People; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ในปัจจุบันสภาพสังคมไทยค่อนข้างมีความวุ่นวาย ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนไทยกำลังกลายเป็นสังคมที่ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยเน้นการพึ่งพาอาศัยกันเหมือนสังคมแต่ก่อน ทำให้ต่างคนต่างมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว แย่งชิงสิ่งต่าง ๆ เข้าหาตัวเองไม่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุที่ทำให้สังคมเสื่อมลง หากคนในสังคมไม่ช่วยกันเร่งปลูกฝัง ศีลธรรมและจริยธรรม รวมไปถึงค่านิยมให้แก่คนในสังคมให้ยึดหลักศีลธรรมและจริยธรรม ก็จะทำให้สังคมปัจจุบันเกิดปัญหาด้านจริยธรรมและศีลธรรมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น สังคมไม่ใส่ใจต่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เน้นการพัฒนาให้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นหลัก ซึ่งการพัฒนาที่เกิดขึ้นในสังคมและประเทศชาติหลายประการ ล้วนเกิดขึ้นจากความขัดแย้ง (Limparangsri, 2017) และอาจทำให้ประเทศไทยต้องประสบกับ ภาวะความแตกแยกอันอาจก่อให้เกิดวิกฤติความอ่อนแอของสังคมได้ในที่สุด นักวิชาการและผู้ขับเคลื่อนงานด้านสันติวิธีเห็นพ้องกันว่าความแตกต่างเป็นเรื่องปกติในสังคม แต่ความรุนแรงเป็น

สิ่งที่ไม่พึงประสงค์ จึงจำเป็นต้องมีวิธีการป้องกันและจัดการกับความรุนแรงที่เกิดขึ้น และที่สำคัญคือเมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้น ควรควบคุมความขัดแย้งไม่ให้ขยายตัวและจัดการความขัดแย้งได้ เพราะไม่เช่นนั้น ความขัดแย้งในสังคมไทยเกิดขึ้นและดำรงอยู่ตลอดเวลาและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นภายใต้บริบทสังคมไทยที่มีการพัฒนาทางวัตถุอย่างต่อเนื่อง (Pratheuangrattana, 2019)

แนวทางการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนของสังคมไทยที่ผ่านมา ยังคงมุ่งเน้นให้ประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาข้อพิพาทเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยเข้ามาส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้วยคนในชุมชนตามแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) ซึ่งเป็นแนวคิดดังกล่าวเกิดขึ้นเพื่ออุดช่องว่างของระบบยุติธรรมกระแสหลัก ด้วยการให้ชุมชนแก้ปัญหาด้วยตนเองได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน (Suksomjit, 2018) ซึ่งยุติธรรมชุมชนจะให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเพื่อเน้นการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิต และแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยของคนในชุมชนและผลประโยชน์ร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (Chumpa, 2014) โดยภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริมให้กลุ่มผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินงาน โดยออกเป็นข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหมู่บ้านได้ ซึ่งเป็นกลไกชุมชนเช่นกับประเทศฟิลิปปินส์ที่มีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชนในหมู่บ้าน (บาร์ังไกย์) เรียกว่าระบบยุติธรรมของบาร์ังไกย์ (Barangay Justice System) เป็นหน่วยงานท้องถิ่นเทียบเท่าหมู่บ้านโดยใช้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Wattanasub, 2012) แต่สถานการณ์ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทในชุมชนก็ยังมีแนวโน้มที่ลดน้อยลง ทั้งที่ปัจจุบันสังคมทุกภาคส่วนกำลังต้องการแสวงหาทางออกของการจัดการกับปัญหาของประเทศชาติเพื่อให้เกิดความสงบสุขของคนในประเทศ เพราะเริ่มตระหนักตรงกันว่า การใช้วิธีจัดการความขัดแย้งโดยกระบวนการศาล อาจไม่ใช่วิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่ดีที่สุด เพราะนอกจากกระบวนการศาลจะไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งให้หมดไปได้แล้ว ยังก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งลูกกลมกลายเป็นความเค้นระหว่างครอบครัวและญาติพี่น้องของคู่พิพาท เป็นความขัดแย้งเรื้อรังไม่มีวันจบสิ้น ดังนั้น การนำวิธีการไกล่เกลี่ย (Mediation) มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในกระบวนการยุติธรรมของไทยจึงมีความจำเป็นกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งในโลกตะวันตกใช้หลักการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตั้งแต่หลักการชี้แนะ หลักการสมัครใจที่แท้จริง หลักการยุติข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่ความ หลักการไม่พิจารณาความถูกต้องในข้อกฎหมาย และต่างผ่อนปรนให้แก่กัน และหลักการเป็นความลับ (Kumpan, 2014) ซึ่งหลักการดังกล่าวสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาผู้นำหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สอดคล้องกับบริบทในสังคมไทยได้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้นำหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยให้สามารถเป็นคนกลางและมีความรู้ข้อกฎหมายดีพอควร โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อให้ผู้นำหมู่บ้านที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถช่วยอำนวยความสะดวกเจรจาระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีให้หาทางออกร่วมกัน เพื่อตัดสินใจยุติข้อพิพาทกันได้ชุมชน (Uprasert, 2013) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ดร. เบอ์นาร์ดี เมเยอร์ แห่ง CDR Associates องค์กรด้านการจัดการความขัดแย้งแห่งอเมริกา ที่มองว่าผู้นำหมู่บ้าน

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีความสามารถในการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ให้เหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อให้คำปรึกษาแก่คู่กรณี ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งได้ (Bernard, 2010) โดยทางพระพุทธศาสนามีเป้าหมายต่อการใช้ชีวิตที่ “สงบสุข” ดังพุทธพจน์ที่ว่า “นัตถิ สันติ ปะรัง สุขัง แปลว่า สุขอื่นเสมอด้วยความสงบไม่มี” ความสงบตามเจตนารมณ์พุทธจึงเป็นเป้าหมายการใช้ชีวิตในฐานะมนุษย์ที่จะพึงมีในสังคม รวมทั้งมีความหมายถึงการปรองดองที่ควรนำมาเป็นหลักคิด และหลักปฏิบัติในสังคมไทย ด้วยความหวังต่อความสงบสุขด้วยเช่นกัน ทำให้มีนักวิชาการและผู้ขับเคลื่อนงานด้านสันติวิธีพยายามสร้างสันติสุขในชุมชน โดยใช้หลักพุทธสันติวิธีในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้มีความรู้ด้านกฎหมายเบื้องต้นเป็นนิติกรชุมชนต้นแบบในตำบลสวาย อำเภอบางบาล จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อร่วมจัดการปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง (Wongkamheang, 2019) แต่อย่างไรก็ตามชุมชนตำบลสวาย ก็ยังมีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้นต่อเนื่องเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ ในหลายกรณี อาทิ การกักขังเงิน การบุกรุกแนวเขตที่ดินทำกิน รวมไปถึงการทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน โดยความขัดแย้งจะถูกจัดการโดยผู้นำชุมชนเป็นคนกลางช่วยเจรจาไกล่เกลี่ย แต่ก็ยังมีบางกลุ่มไม่ต้องการไกล่เกลี่ย หรือบางครั้งเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้วก็ไม่สามารถยุติได้โดยคนกลาง ก็ทำให้เรื่องพิพาทต้องขึ้นโรงขึ้นศาล ทำให้เสียเงิน เสียเวลาและเสียความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน อีกทั้ง ผู้นำชุมชนดังกล่าวได้สะท้อนความต้องการเป็นข้อเสนอแนะให้ควรมีหน่วยงานในการให้การสนับสนุน ดูแลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยมีข้อเสนอแนะการนำไปปฏิบัติ ควรให้กระทรวงยุติธรรมเข้ามาเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบงานของผู้นำชุมชนกลุ่มดังกล่าวโดยตรง เพื่อให้ผู้นำชุมชนเกิดเข้มแข็ง เกิดพัฒนาและขยายผลไปสู่ชุมชนต่าง ๆ ได้

ผู้นำชุมชนจึงนับได้ว่าเป็นทุนทางสังคมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาให้เป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากเป็นที่ยอมรับนับถือโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางธรรมชาติ เพราะบุคคลที่จะเข้าไปจัดการความขัดแย้งได้ ต้องมีต้นทุนทางสังคมสูง และบุคคลเหล่านี้อาจจะมียศถิรพลต่อความคิดหรือการกระทำของคู่กรณี ทำให้สิ่งที่คนกลางพึงตระหนักก็คือ มาตรฐานความเป็นกลางปราศจากอคติต่อคู่กรณี (PhraMaha hansa Dhammahaso, 2011) ดังนั้น แนวทางแก้ปัญหาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตำบลสวาย จำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้นำชุมชนที่เป็นที่เคารพนับถือยอมรับของชุมชน เกิดความรู้ ทักษะตามหลักการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ทำให้ความขัดแย้งหรือปัญหาเล็กน้อยในพื้นที่กลายเป็นคดีพิพาทระหว่างคนในชุมชนต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล หรือมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกันตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก นำมาซึ่งการสูญเสียเงิน เสียเวลา เสียความรู้สึกต่อคู่พิพาท กระทั่งความสัมพันธ์ที่ระหว่งครอบครัวและความรักความสามัคคีกันภายในชุมชนได้ ประกอบกับปัจจุบันได้มีกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนหรือโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน กำหนดให้มีหลักการและขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างชัดเจนและมีมาตรฐานในการพัฒนาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นที่ยอมรับ เพื่อให้เป็นแกนหลักของชุมชนที่สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาคความ

ขัดแย้งในชุมชนได้ดีขึ้นและมีความเชื่อมโยงกับกลไกต่าง ๆ ของชุมชนในการจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีหน่วยงานภาครัฐคอยให้การสนับสนุน กำกับ ดูแลและอุดหนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้ดำเนินงานด้านการจัดการความขัดแย้งของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

บทความวิจัยนี้ ต้องการนำเสนอรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากการศึกษาการบูรณาการหลักพุทธสันติวิธีกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสากล เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีหลักการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีในพื้นที่ตำบลสวายและอาจนำไปขยายในพื้นที่อื่น ๆ อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในชุมชนของสังคมไทย เพื่อให้เกิดการยอมรับของคู่ขัดแย้งทุกฝ่ายนำความสันติสุขกลับสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของ ตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา บทความและเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและวิธีการเกี่ยวกับรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสากล และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยหลักพุทธสันติวิธี ที่สามารถนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และทำการการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงสภาพความขัดแย้งและปัญหาของรูปแบบการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชนในชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่เป้าหมาย ตลอดจนทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้นำชุมชน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึก เน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) คือ ผู้นำชุมชนในตำบลสวาย ข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยการใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) รวมทั้งหมด 35 คน โดยใช้การเลือกจากกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1) ผู้นำชุมชนที่เป็นกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 9 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 12 คน และผู้นำท้องถิ่น 2 คน 2) ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง 4 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในการทำงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาอย่างต่อเนื่อง จำนวน 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องมือที่สำคัญ ได้แก่ การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำท้องที่และท้องถิ่นในตำบลสวาย และกลุ่มข้าราชการที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบการสัมภาษณ์ เพื่อค้นหาสภาพความขัดแย้ง หลักการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แนวทางพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ทำการตรวจสอบความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของปริมาณคำถาม ความชัดเจนของภาษาแล้ว จึงนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ศึกษาสภาพความขัดแย้งและปัญหาของรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในชุมชนตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และข้อมูลพื้นฐานการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนตำบลสวาย

2) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะเจาะจง อันประกอบด้วย กลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นผู้นำท้องที่และท้องถิ่นในตำบลสวาย และกลุ่มข้าราชการเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ

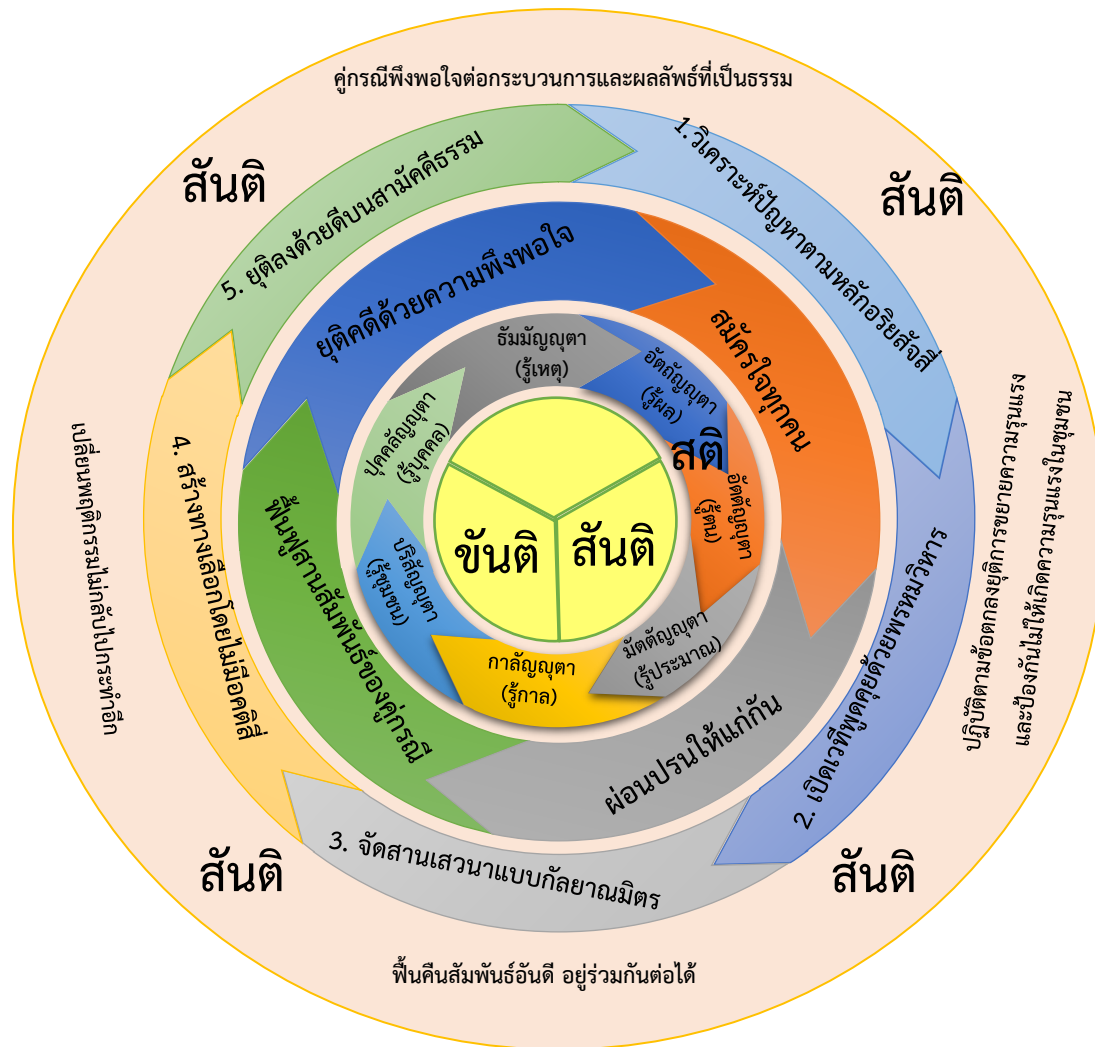
3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) และการตรวจสอบ รับรองรูปแบบที่ศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิในกระบวนการยุติธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี และผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธี จำนวน 7 ท่าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเพื่อนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาเนื้อหาประกอบภาพและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการทำงานให้เป็นไปตามแนวทางของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนอื่น ๆ ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี เป็นการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของภาคประชาชน ที่มีหลักการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยการนำหลักการทางพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหลักสากลในยุคปัจจุบัน โดยสามารถออกแบบมาเป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย (1) หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย การสมัครใจของทุกฝ่าย การผ่อนปรนให้แกกัน การฟื้นฟูความสัมพันธ์ของคู่กรณี และการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ(2) ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจสี่ เปิดเวทีพูดคุยด้วยพรหมวิหาร จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร สร้างทางเลือกโดยไม่ถือคติสี่ และจบลงด้วยดินบนสามัคคีธรรม ตามรูปแบบที่ปรากฏ ดังนี้

แผนภาพ รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี

จากรูปแบบดังกล่าว สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. หลักการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย หลักการสมัครใจของทุกฝ่ายทุกคน หลักการผ่อนปรนให้แก่กัน หลักการฟื้นฟูสานสัมพันธ์ของคู่กรณี และหลักการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) หลักการสมัครใจของทุกฝ่ายทุกคน การใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนเป็นดำเนินการที่เน้นวิธีชุมชนเป็นหลัก โดยผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทจะไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาท (Uprasert, 2008) หรือไม่มีข้อบังคับใด ๆ ให้คู่กรณีต้องเข้าร่วมใกล้เคียงข้อพิพาท โดยกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทเกิดขึ้นได้ด้วยการตัดสินใจของคู่กรณีเป็นสำคัญโดยคู่กรณีทุกฝ่ายต้องสมัครใจเข้าร่วมเจรจาใกล้เคียงข้อพิพาทตั้งแต่เริ่มต้นของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท

2) หลักการผ่อนปรนให้แก่กัน การใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนจะเน้นการเสนอแนะให้คู่กรณีมองไปข้างหน้าในอนาคตที่ต้องอยู่อาศัยใกล้ชิดกันในชุมชนเดียวกัน มากกว่าการมองย้อนกลับไปว่าให้ถูกใครผิดหรือใครถูก โดยในการใกล้เคียงนั้นจะเน้นให้คู่กรณีผ่อนปรนให้แก่กัน เพื่อให้เกิดบรรยากาศแห่งการฟังความคิดเห็นอย่างเข้าใจกัน รับฟังความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี (Wattanasub, 2012)

3) หลักการฟื้นฟูสานสัมพันธ์ของคู่กรณี เป็นหลักการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนที่ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทจะคอยดำเนินการโน้มน้าวให้คู่ความเจรจากัน เปิดเผยความต้องการอันแท้จริงของตนเอง พร้อมทั้งเปิดใจรับฟังความต้องการของอีกฝ่ายและลดความรุนแรงของอารมณ์ ด้วยการแสดงความเห็นอกเห็นใจของผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท (Chotisakunrat, 2011) โดยเน้นให้คู่กรณีมีความเมตตาต่อเพื่อนร่วมทุกข์สุขในโลกและเป็นเพื่อนร่วมสังคม เพื่อนร่วมชุมชน และเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ดังนั้น ไม่ควรมองกันเป็นศัตรูคู่แค้นต้องเอาชนะกัน เพื่อควรหันกลับมารัก เมตตาต่อกัน ให้อภัยกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันในชุมชนดั้งเดิมที่ผ่านมาเพื่อมุ่งช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชนต่อไปได้

4) หลักการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ เป็นหลักการยุติข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่กรณีทุกฝ่าย ไม่บีบบังคับ ช่มชู้ หรือหลอกลวงให้คู่กรณียินยอม (Teresa Moore, 2017) โดยเน้นให้คู่กรณีเป็นคนตัดสินใจเอง ไม่ว่าคู่กรณีจะตัดสินใจเลือกทางออกของข้อพิพาทเป็นเช่นไร ยอมต้องอยู่บนฐานของความยินยอมด้วยความพึงพอใจเป็นสำคัญ

2. ขั้นตอนในการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ประกอบด้วย วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เปิดเวทีพูดคุยด้วยพรหมวิหาร จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร สร้างทางเลือกโดยไม่มีอคติ ยุติปัญหาด้วยดีบนสามัคคีธรรม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 เป็นการที่ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทเริ่มต้นจากการใช้หลักอริยสัจสี่ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ เข้าใจทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุของปัญหา เพื่อหาหนทางของการพ้นคืนดี ลดต้นเหตุ มานะ ทิฏฐิ ทำให้บรรลุไปสู่เป้าหมาย (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2019) โดยเป็นการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจัดการกับปัญหาหรือ ข้อพิพาทจำเป็นที่ต้องรู้สาเหตุของ

ความขัดแย้ง โดยการวิเคราะห์ปัญหาหรือข้อพิพาท ตลอดจนมองหาวิธีการจัดการปัญหาหรือข้อพิพาทเพื่อนำไปสู่การอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรเริ่มต้นจากการใช้หลักอริยสัจสี่ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ คือ เข้าใจทุกข์หรือปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุของปัญหา ไปให้ถึงเป้าหมายของการฟื้นคืนดี ลดต้นเหตุ มาเนทวิญญู และหาวิธีการไปสู่เป้าหมาย คือ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์หรือหาวิธีการแก้ไขความขัดแย้งให้ยุติลงด้วยวิธีสมานฉันท์เพื่อการอยู่ร่วมกันต่อไปในสังคม

2) เปิดเวทีพูดคุยด้วยพรหมวิหาร เป็นการที่ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทใช้หลักพรหมวิหารเป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ และปฏิบัติตนต่อคู่กรณีโดยชอบ (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2008) เพื่อเอื้ออำนวยต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน การแสดงความรักความหวังดีต่อคู่กรณีทุกฝ่ายด้วยหลักพรหมวิหาร โดยการบอกให้คู่กรณีเข้าใจถึงผลดีผลเสียของการเข้าสู่การเจรจาด้วยความรักความปรารถนาดี ต้องการให้ทุกฝ่ายหันหน้ามาคุยกันเพื่อให้มีทางออกของปัญหาโดยหลักกรุณาให้คู่กรณีพ้นจากปัญหาหรือทุกข์นั้น และหากคู่กรณีไม่ยอมเข้าสู่การพูดคุย จะไปฟ้องร้องเป็นคดีต่อกันไม่สมควรใจพูดคุย ก็จำเป็นต้องทำใจวางเฉยมองด้วยใจสงบตามหลักอุเบกขาเพราะคู่กรณีเป็นฝ่ายเลือกแล้ว

3) จัดสานเสวนาแบบกัลยาณมิตร เป็นการจัดเวทีสานเสวนาเพื่อแก้ปัญหาด้วยความเป็นกลางในชุมชนภายใต้อำนาจและหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้หลักกัลยาณมิตรด้วยการแสดงการเป็น มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงนับ หรือ เพื่อนที่ดี (Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2008) ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีเป้าหมายในการทำให้คู่กรณีคืนดีกันหรือสามารถมีข้อตกลงร่วมกันและนำไปสู่สันติสุขได้ อย่างเหมาะสมถูกต้อง โดยการสื่อสารด้วยการเจรจาค้นหาความต้องการที่แท้จริง ด้วยความสุภาพอ่อนโยน พูดความจริง พูดถูกกาลเทศะ มีน้ำใจมาพร้อมช่วยเหลือเกื้อกูลคู่กรณี คอยชี้แนะแนวทางที่ให้แก่คู่กรณี ทำให้คู่กรณีลดอัตตาการยึดมั่นความเห็นแก่ตนมากจนเกินไป ช่วยให้ทางแก้ปัญหาด้วยความรักความหวังดีกับคู่กรณีทุกฝ่าย

4) สร้างทางเลือกโดยไม่มีอคติ เป็นการประสานความสัมพันธ์เพื่อสร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยไม่มีอคติ เพื่อช่วยหาทางขจัดอคติหรืออคฤศมูลในใจของคู่ขัดแย้งให้ได้ (Phra Phaisan Visalo, 2013) โดยผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องขจัดอคติหรืออคฤศมูลในใจของตัวเองก่อนที่จะหาทางขจัดอคติหรืออคฤศมูลในใจของคู่กรณี (วิบูล หนูยิ้มซ้าย, 2019) ด้วยการไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งด้วยเหตุ เพราะรัก เพราะเกลียด เพราะเกรงใจ หรือการหลงผิดไม่รู้เท่าทัน โดยควรแนะนำแนวทางที่เป็นกลางเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์สูงสุดและพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

5) ยุติปัญหาด้วยดีบนสามัคคีธรรม เป็นการทำหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้หลักธรรมที่มีอยู่ภายในและหลักธรรมที่แสดงออกภายนอก นำมาสร้างความสามัคคีและทำให้การไกล่เกลี่ยบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยดี (Nuyimsai, 2019) เพื่อเอื้ออำนวยผลให้ยุติปัญหาด้วยความสัมฤทธิ์ผล โดยอำนวยความสะดวกให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติลงได้ด้วยดีและสามารถสานสัมพันธ์ภาพที่ดีให้คู่พิพาทอยู่ร่วมกันได้ต่อไป และช่วยติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลง

และประเมินความสัมพันธ์จากการฟื้นคืนดีกันอย่างต่อเนื่อง และช่วยเสริมสร้างบรรยากาศของความรัก ความสามัคคี นำมาซึ่งความสมานฉันท์ที่เกิดขึ้นของคูกรณีและในภาพรวมชุมชนอีกด้วย

ทั้งนี้ ในการใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ตามหลักการและขั้นตอนของรูปแบบ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนจะต้องเป็นบุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี (สติ) มีความอดทนต่อสิ่งยั่วยุอารมณ์ (ขันติ) และเป็นคนดีคนเก่งมีความรอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (สัพบุริสธรรม 7) ซึ่งถือเป็นพุทธธรรมฐานหลักของการเป็นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยพุทธสันติวิธี เพื่อให้สามารถนำความสันติสู่ชุมชน อันเป็นเป้าหมายหรือความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (Pratheuangrattana, 2016) ที่สามารถวัดความสำเร็จจากผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนได้ คือ 1. คูกรณีต้องมีการปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อยุติการขยายวงของความรุนแรงและป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงอีกในชุมชน 2. คูกรณีมีการฟื้นคืนความสัมพันธ์และสามารถอยู่ร่วมกันต่อไปได้ 3. คูกรณีมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่กลับไปกระทำผิดอีก และ 4. คูกรณีเกิดความพึงพอใจต่อกระบวนการและผลลัพธ์ที่เป็นธรรมด้วยกันทุกฝ่าย ทำให้สามารถเข้าสู่สภาวะอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ พบว่า รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี มีการใช้หลักการสมัครใจของทุกฝ่ายทุกคน หลักการผ่อนปรนให้แก่กัน หลักการฟื้นฟูสานสัมพันธ์ของคูกรณี และหลักการยุติคดีด้วยความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสากลของโลกตะวันตก (Kumpan, 2014) โดยสามารถนำไปสู่การปฏิบัติในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทของคูกรณีได้ โดยอาศัยตามหลักการและขั้นตอนตามรูปแบบดังกล่าวข้างต้น ด้วยการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามานำบูรณาการกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสากลที่มีอยู่ในปัจจุบันจะทำให้บรรลุผลตามเป้าหมายหรือเกิดความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเน้นให้ภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนเองเป็นหลัก อันเป็นทางเลือกใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อลดช่องว่างและความไม่สมดุลของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักในปัจจุบันได้อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่เป็นไปตามแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) ซึ่งเน้นการคืนอำนาจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวกลับไปสู่ชุมชน (Suksomjit, 2018) และสามารถวัดผลจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนำมาซึ่งความสงบสุขของชุมชนหรือก่อให้เกิด “สันติ” ในชุมชน อันเป้าหมายหรือความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี (Pratheuangrattana, 2016) เมื่อนำรูปแบบไปใช้จะสามารถมุ่งหวังทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับสันติในชุมชนได้ ใน 4 ประเด็น ดังนี้ 1.การปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อยุติการขยายวงของความรุนแรงและป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงอีกในชุมชน 2.การฟื้นคืนความสัมพันธ์และสามารถอยู่ร่วมกันต่อไปได้

3.การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่กลับไปกระทำผิดอีก และ 4. คูกรณีเกิดความพึงพอใจต่อกระบวนการและผลลัพธ์ที่เป็นธรรมด้วยกันทุกฝ่าย ทำให้สามารถเข้าสู่สภาวะอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชน ดังนั้น หากชุมชน

สามารถบริหารจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยชุมชนเองเป็นหลัก โดยทำให้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีแนวทางพัฒนาการไปในทางเชิงบวกได้ (Limparangsri, 2017) ก็จะทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาไปในทางที่ดีและมีความปกติสุขในภาพรวมได้

สรุป

รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีของตำบลสวาย อำเภอลำปางค์ภู จังหวัดศรีสะเกษ เป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้หลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนามาใช้ เพื่อแก้ไข้ปัญหาโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งหลักการและขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีหลักการใหญ่ คือการมีสติ ชันติธรรม เพื่อก่อให้เกิดสันติภายใน เพื่อให้สามารถใช้หลักความรู้รอบด้าน ตั้งแต่ การรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล โดยการแสดงออกสู่สันติภาพภายนอก ด้วยการนำหลักการใหญ่ คือ หลักอริยสัจสี่ ประกอบหลักการย่อย อันประกอบด้วย หลักพรหมวิหาร หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักอคติสี่ และหลักสามัคคีธรรม เพื่อบูรณาการพุทธสันติวิธีกับหลักการและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยสามารถนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี ไปปรับใช้กับการแก้ปัญหาข้อพิพาทให้แก่ของคู่กรณีได้ในพื้นที่ชุมชนอื่นได้ทั่วประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรเกี่ยวกับสันติวิธีควรร่วมมือกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพให้เกิดผู้ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนที่สามารถตอบสนองและรองรับการดำเนินงานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยเน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปบูรณาการเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยมุ่งเน้นไปในทางวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ซึ่งจากผลการวิจัยสามารถนำไปปรับใช้ประโยชน์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยนำความรู้จากการวิจัยนี้ ไปพัฒนาศักยภาพให้ผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามที่กฎหมายกำหนดในพื้นที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักที่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาเชิงเอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึกและนำไปทดลองอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จนได้รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธีขึ้น โดยให้ผู้นำชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตำบลสวาย(นาร่อง) ยังขาดการนำไปพัฒนาให้เกิดรูปธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นองค์กรในชุมชนที่มีกฎหมายรองรับ ดังนั้น เพื่อให้เกิดผลอย่างต่อเนื่อง ควรมีการต่อยอดการวิจัยในครั้งต่อไป โดยงานวิจัยควรกำหนดประเด็นหัวข้อ เช่น “รูปแบบการพัฒนาศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนโดยหลักพุทธสันติวิธี” เพื่อให้สามารถนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับหลักกฎหมายในการบริหารจัดการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้เกิดประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับอย่างเป็นรูปธรรมในชุมชนได้อย่างแท้จริง

References

- Bernard, M. (2010). *Dynamic in Conflict Resolution*, translated by Banpot Tanteerawong (medical doctor) Bangkok : Kobfai.
- Chatisakunrat, P. (2011). *Peaceful Communication: Communication Manual for Restoring Relationship and Resolving a Conflict constructively*, Bangkok: Semsikalai Publishing.
- Chumpa, M. (2014). *Constitution*, (2nd ed.). Bangkok : Nititham.
- Kumpan, P. (2014). *Negotiation prior to pursue the case in the Court of Justice, Tourist case section*, LL.M. Dissertation in Laws, Faculty of Laws, NIDA.
- Limparangsri, S. (2017). *Conflict exists?: Conflicts and Development*, in *Conflict Management*, Compiled and publicized by Office of Judicial Affairs, Office of the Court of Justice, Bangkok : Active Print Co., Ltd.
- Moore, T. (2017). Mediation Ethics and Regulatory Framework, *Journal of Mediation and Applied Conflict Analysis*, 4(1), 543-551.
- Nuyimsai, V. (2019). *Model of Dispute Resolution by Buddhist Peaceful Mean: Dispute Resolution Center, Lawyer Council Bangkok*, Dissertation on Buddhism. Dissertation Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2003). *Buddhist Dictionary Vocabulary Compilation Version*, Edited Version. Part 1/additional, Bangkok: Thanatat Printing Company Co.,Ltd.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Buddhist Dictionary Dhamma Compilation Version*, 16th version. Bangkok: SR Printing Mass Product Printing Company.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2019). *Eradication of Conflict: Laws - Politics - Economics by Buddhist Means*, (online), Retrieved August 20, 2019, from http://watnyanaves.net/th/book_detail/438
- Phra Phaisan Visalo. (2013). *Mediation in Buddhism. in Religious Principles and Mediation Version 1.2, compiled and printed by Alternative Dispute Resolution Center Office for Dispute Resolution*. Office of the Court of Justice. Bangkok: Active Print Co., Ltd.
- Prateungrattana, C. (2016). *Dispute Resolution by Mediator, Pathway to Build Understanding*, personal academic paper, Prapokklao Institute.
- PhraMaha hansa Dhammhaso. (2011). *Buddhist Peaceful Means: Integration of Principles and Tools for Conflict Management*, Bangkok: 21 Century Co., Ltd.
- Pratheuangrattana, C. (2019). *A Mediation Model by the Integration of Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Phitsanulok Municipality*, Dissertation of Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Suksomjit, C. (2018). *Rule of law and access to community justice: Community justice*. Personal academic paper. Office of the Constitutional Court.
- Uprasert, P. (2008). *Knowledge on alternative dispute resolution and negotiation stressing on actual need*. lecturing handouts. Dissertation of Doctor of Philosophy (Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, (copy).
- Wongkamheang, S. (2019). *Process in developing blueprint of legal advisor to advance peaceful sub-district: case study of Sawai Sub-district Prang Ku district, Sri Sa Ket province*, Dissertation of Doctor of Philosophy(Peace Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wattanasub, W. (2012). *Conflict: Principles and tools to solve a problem*, (4th ed.).

Khon Khen: Klangnanawittaya Printing Company.

Yoopraseart, P. (2008). *Psychological technique and Communication for Alternative Dispute Resolution*, Bangkok.